

Predčitačke i predpisačke vještine predškolske djece

Miličić, Ružica

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:943426>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)



**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ**

RUŽICA MILIČIĆ

ZAVRŠNI RAD

**PREDČITAČKE I PREDPISAČKE VJEŠTINE
PREDŠKOLSKE DJECE**

Zagreb, rujan 2019.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ**

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ružica Miličić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Predčitačke i predpisačke vještine

MENTOR: doc. dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček

Zagreb, rujan 2019.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
SUMMARY.....	2
1. UVOD.....	3
2. USVAJANJE HRVATSKOGA JEZIKA.....	4
2.1. TEORIJE O USVAJANJU JEZIKA.....	4
2.2. PRVI JEZIK.....	6
3. JEZIČNE DJELATNOSTI.....	8
3.1. SLUŠANJE.....	9
3.2. GOVORENJE.....	10
3.3. ČITANJE.....	10
3.4. PISANJE.....	12
4. PREDVJEŠTINE.....	13
4.1. PREDČITAČKE VJEŠTINE.....	13
4.2. PREDPISAČKE VJEŠTINE.....	14
5. ISTRAŽIVANJE	16
5.1. OPIS UZORKA.....	16
5.2. INSTRUMENT ISTRAŽIVANJA.....	16
5.3. CILJEVI ISTRAŽIVANJA I HIPOTEZE.....	16
5.4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	17
5.4.1. REZULTATI PREMA KRITERIJU TOČNOSTI.....	17
5.4.2. REZULTATI PREMA KRITERIJU SPOLA.....	19
5.4.3. REZULTATI PREMA KRITERIJU MJESTA STANOVANJA.....	21

6.	RASPRAVA I ZAKLJUČAK.....	24
	LITERATURA.....	25
	PRILOZI.....	27
	ŽIVOTOPIS.....	28

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se tematikom predčitačkih i predpisačkih vještina i svega onoga što se porazumijeva pod tim pojmovima. Brojni su preduvjeti za razvijanje ovih vještina, poput kognitivnog razvoja, razvijene slušne percepcije i motorike itd. Na usvajanje predvještina čitanja i pisanja, osim navedenih biološki uvjetovanih faktora, utječu i vanjski čimbenici, tj. socijalno okruženje i njegova poticajnost u kojoj se dijete nalazi.

U svrhu rada napravljeno je istraživanje predčitačkih i predpisačkih sposobnosti djece predškolske dobi. U istraživanju je sudjelovalo 27-ero djece. Njih dvanaestero iz dječjeg vrtića „Prečko“ te petnaestero iz dječjeg vrtića „Grigor Vitez“ iz Samobora. Istraživanje je provedeno uz pomoć radnog lista s zadacima provjere vještina. Rezultati istraživanja pokazali su točnost pretpostavljenih hipoteza. Djeca, koja su prisustvovala ispitivanju, pokazala su visoku razinu usvojenosti predčitačkih i predpisačkih vještina. Također, istraživanjem se dokazalo da u procesu usvajanja navednih vještina, spol i mjesto stanovanja nemaju značajnog utjecaja.

KLJUČNE RIJEČI: dijete, jezik, jezične djelatnosti, predčitačke vještine, predpisačke vještine

SUMMARY

This paper studies the prereading and prewriting skills and everything that is considered under those terms. There are many preconditions needed for developing these skills, such as, cognitive development, good hearing perception, motor skills etc. Except these biologically conditioned factors, there are outside factors that also have an impact on prereading and prewriting skills. Those are social environment and its stimulus in which child happens to be.

A study has been done to examine the knowledge of these skills of preschool children. The examination took place in the kindergartens „Prečko“ and „Grigor Vitez“ in Samobor and twenty-seven children participated in it. Twelve of them were students from kindergarten „Prečko“ and fifteen students from „Grigor Vitez“ kindergarten. The study has been conducted with worksheet that consisted of tasks that determines children's knowledge. The results have shown that hypothesis, that were assumed before the research, are true. The children that participated in examination were very successful in solving prereading and prewriting skills tasks. Also the assumptions that gender or living place have no impact at all at acquiring prereading and prewriting skills, have proven accurate.

KEY WORDS: child, language, lingual activities, prereading skills, prewriting skills

1. UVOD

Jezik je apstraktan sustav znakova karakterističan ljudskome rodu sa svrhom sporazumijevanja. Najjednostavnija podjela jezika je ona na one jezike koje je čovjek usvojio i na one koje je naučio (Cvikić, 2007). Jezik se ostvaruje različitim jezičnim djelatnostima čija je primarna podjela na jezično primanje i jezičnu proizvodnju. Osnovne jezične djelatnosti su slušanje, govorenje, čitanje i pisanje. Neke od njih se usvajaju spontano, u prirodnoj okolini, dok je za druge potrebno usmjereno podučavanje (Cvikić, 2007; Jelska i dr. 2005).

Prije učenja čitanja i pisanja potrebno je savladati određene predvještine (predčitačke i predpisačke) koje se usvajaju u predškolskoj fazi. Nastanak ovoga rada potaknut je upravo razmišljanjem o tim vještinama koje su iznimno važne za daljnje školovanje. Cilj istraživanja bio je ispitati predčitačke i predpisačke vještine one djece koja će uskoro po prvi puta zasjesti u školske klupe i saznati koliko su ovladali predvještinama za vrijeme predškolskog obrazovanja te imaju li spol i mjesto stanovanja utjecaj na njihovo usvajanje.

Teorijski dio rada objašnjava pojam jezika i jezičnih djelatnosti kroz koje se jezik realizira. Također, navedene su neke od glavnih teorija o usvajanju jezika, dok je većinski dio rada posvećen čitanju i pisanju te svim segmentima razvoja i predvještinama koje im prethode.

2. USVAJANJE HRVATSKOG JEZIKA

Ono što razlikuje čovjeka od ostalih bića na Zemlji jest jezik. Jezik je apstraktan sustav znakova i pravila koja određuju kombinaciju tih znakova s ciljem sporazumijevanja. Jezik se ostvaruje jezičnim djelatnostima, jednostavnim i složenim. Dvije su osnovne vrste jezičnih djelatnosti: primanje i proizvodnja. Tijekom ovladavanja jezičnim djelatnostima, dijete usvaja i sam jezik (Cvikić, 2007). Početak usvajanja jezika započinje već u intrauterinome razvoju, a traje sve do odrasle dobi, kada je u potpunosti usvojen. Dijete se već u najranijoj dobi života usredotočava na usta osobe koja mu se obraća i pažljivo prati kretanje usana jednako kao i glasove koje one proizvode. Proces usvajanja jezika kod djece se odvija na nesvjesnoj razini, spontano i poprilično brzo u prirodnome okruženju i situacijama. (Pavličević-Franić, 2005)

Nekoliko je preduvjeta za uspješno usvajanje jezika. Osim prvenstveno razvijenih kognitivnih i slušnih sposobnosti, dobro razvijene motorike i percepcije pojedinca, na usvajanje jezika utječe i njegova neposredna okolina. Roditelji, odgojitelji, vršnjaci, šira obiteljska i društvena zajednica te sama izloženost djeteta jeziku imat će određen utjecaj na tempo i uspješnost usvajanja jezika. (Aladrović Slovaček, 2019.)

2.1. Teorije o usvajanju jezika

Teorije o usvajanju jezika možemo podijeliti u tri skupine. Prva skupina usvajanje jezika vidi kao oponašanje dok druga smatra da je jezik urođena sposobnost, a treća objedinjuje različite teorije koje smatraju da se jezik razvija međudjelovanjem, što znači da su mu u temelju opće sposobnosti i iskustvo (Cvikić, 2007).

U skladu s biheviorizmom, koji je bio vodeća psihološka teorija kad su se pojedini stručnjaci bavili istraživanjem usvajanja jezika, smatralo se da dijete usvaja jezik oponašanjem kao i bilo koji drugi oblik ponašanja. Ovladavanje jezikom proizlazilo bi iz dovoljno čestoga pojavljivanja dvaju podražaja. Operantno uvjetovanje proizlazi iz djetetovih potreba, a druga je metoda pokušaja i pogrešaka po kojoj se novo ponašanje stječe prema posljedicama koje za njega ima. Posebno je važno podupiranje, odnosno posljedice ponašanja koje povećavaju vjerojatnost njegova ponovnog pojavljivanja (Jelaska i dr., 2005). Dakle, dijete sluša govorni model i oponaša ono što je čulo. Nakon toga slijedi pozitivno ili negativno potkrepljenje govornog modela (najčešće roditelja) ovisno o onome što je dijete izreklo. Ispravan govor će se pozitivno potkrijepiti (potencijalno i nagraditi), što će rezultirati

učestalim ponavljanjem i bržim usvajanjem djeteta. Ako djetetov izgovor bude gramatički netočan, odnosno neispravan, kao takav će se negativno potkrijepiti (Pavličević-Franić, 2005).

Teorija o urođenosti (nativistička teorija) smatra da se djeca rađaju s jezičnim mogućnostima i općim znanjem o obliku koji ima ljudski jezik. Američki lingvist Noam Chomsky, glavni predstavnik nativističke teorije, smatra kako u svakom čovjeku postoji urođeni mehanizam za usvajanje jezika uz pomoć kojeg dijete proizvodi gramatički točne strukture (Pavličević-Franić, 2005). Chomsky se protivio mišljenju bihevorista smatrajući da takvo objašnjenje usvajanja jezika označuje dugotrajan i spor proces, dok je on smatrao da djeca zapravo s iznimnom lakoćom i brzinom usvajaju jezik, a roditelji zanemaruju njihove pogreške. Urođenost jezičnog modula objašnjava sličnosti u procesu jezičnog usvajanja u različitim jezicima i kulturama, smatra Chomsky. Sadržaj modula koji naziva LAD (eng. language acquisition device) ili mehanizam za usvajanje jezika su zapravo načela univerzalne gramatike. Djeca su, prema tom modelu, izložena jezičnim podacima iz koji otkrivaju jezične parametre karakteristične nekom jezikom (Kuvač i Palmović, 2007).

Tu teoriju potvrđuje činjenica da sva djeca, izuzev one s teškoćama u kognitivnom razvoju, usvajaju jezik prolazeći iste stupnjeve jezičnog usvajanja, služeći se sličnim strukturama i proizvodeći slična odstupanja jezika kojim su izloženi (Jelaska i dr., 2005).

Iz svega toga proizlazi da je usvajanje jezika ustvari usvajanje gramatike, sustava koji ljudima omogućuje da razumiju jezik i njime se služe. Iako se gramatike prirodnih jezika razlikuju, postoje određena zajednička svojstva koja se nazivaju jezičnim univerzalnostima. Upravo te jezične univerzalnosti smatraju se bitnim dokazom urođenosti jer sličnosti nikako nisu nastale slučajno.

Začetnik kognitivne teorije D. I. Slobin smatra da su mnogi jezični oblici povezani s kognitivnim sposobnostima te je usvajanje jezika moguće u mjeri u kojoj se jezični oblici mogu uklopiti u kognitivne pojmove koje dijete posjeduje. J. Piaget smatra da spoznaja omogućuje učenje, a samim time i učenje jezika iz čega proizlazi da je razvijeno mišljenje nužan preduvjet uspješnog jezičnog razvoja (Pavličević-Franić, 2005).

Socijalna teorija smatra da je učenje jezika pod utjecajem okoline. Dijete želi ostvariti komunikaciju sa svojom okolinom te je time motivirano da pristupa svakodnevnim komunikacijskim situacijama kroz koje usvaja jezik (Pavličević-Franić, 2005).

Nijedna od navedenih teorija ne može se smatrati u potpunosti točnom, gotovo svakoj možemo naći razloge koji će potvrditi teze koje zastupaju i one razloge koji ju čine manjkavom. Najbliže istini o usvajanju jezika biti će teza koja će objediniti sve navedene pristupe koji imaju djelomično točne teze, ali samo cjelokupno gledano. S obzirom na

složenost procesa usvajanja jezika, treba postupati multidisciplinarno, uvažavajući sve teorije. Stoga za usvajanje i učenje jezika bitno da su zadovoljeni neki preduvjeti poput urednog kognitivnog razvoja, razvijenost govornih i slušnih organa, izloženost jezičnome uzoru u izravnoj komunikacijskoj situaciji te sposobnost učenja jezika.

Zrinka Jelaska (2005) navodi kako je za jezično usvajanje bitna urođena sposobnost jezičnog učenja koja uključuje oponašanja jezičnih uzora, izloženost jezičnome uzoru u izravnome sporazumijevanju i djetetov kognitivni razvoj.

2.2. Prvi jezik

Prema načinu učenja, jezici se dijele se na one koji se usvajaju (npr. materinski jezik u ranom djetinjstvu) i one koji se uče (uglavnom na posebnim tečajevima ili u školi, različitim metodama i s još različitijim uspjehom). Autorica Jelaska i dr. (2005) napominje kako nije uvijek nužno razlikovati usvajanje i učenje, a katkad to nije ni moguće jer se jedan jezik može donekle naučiti, a donekle i usvojiti. Kako ne bi došlo do zabune između ta dva pojma, poželjno je koristiti njima nadređen naziv, tj. ovladavanje jezikom. Tada usvajanje označava nesvjesno učenje u prirodnim situacijama, dok učenje podrazumijeva svjesno ili namjerno učenje u obrazovnim okolnostima, a ovladavanje znači i jedno i drugo te se može koristiti za imenovanje procesa učenja jezika kojemu nije točno određen način.

„Prvi jezik koji čovjek u svome životu kao dijete usvaja najčešće znači prvi jezik kojim dijete progovara. Taj se prvi jezik u djetetovom jezičnom razvoju onda i naziva materinski jezik.“ (Cvikić, 2007, str. 35) Materinski jezik je dominantan jezik pojedinca kojim najbolje vlada u komunikaciji. Uobičajeno je riječ jeziku djetetove okoline koji se usvaja spontano, najčešće od majke. (Pavličević-Franić, 2005). Takvo određenje materinskog jezika provlači se dugo kroz čovječanstvo, proizlazi iz uvjerenja da je upravo majka osoba koja prva ostvaruje kontakt s djetetom, razgovara s djetetom, ona koja ga prva odgaja. Za današnje suvremeno društvo mogli bismo reći da se pojam materinskog jezika može zamijeniti pojmom roditeljskog jezika, odnosno obiteljskog jer majka više nije jedina ili glavna osoba koja odgaja dijete. Dijete usvaja jezik podjednako od svojih roditelja te od ostalih ljudi koji se nalaze u njegovoj neposrednoj blizini, poput bake, djeda, dadilje itd.

„Smatra se da dijete počinje govoriti otprilike s godinu dana kada izgovara prve riječi kojima imenuje članove obitelji (mama, tata) i kućne posjetitelje (teta), životinje (medo, maca), hranu (kuh - kruh), igračke (beb), odjeću (pape - papuče), važne radnje (papa – jesti) i slično.“ (Cvikić, 2007, str. 42) Tom samom govoru djeteta prethodilo je opažanje i razumijevanje govora zajedno sa sposobnosti sporazumijevanja. Djeca usvajaju materinski

jezik u jednakoj mjeri neovisno kakvi su njihovi jezici i oni kao pojedinci. Sposobnost usvajanja jezika u ranom je razvoju određena genetski, što dokazuje i činjenica da će sva djeca progovoriti (osim one s teškom mentalnom zaostalošću) te usvojiti prvi tzv. materinski jezik, bez obzira na vrstu jezika ili prostor u kojem ga usvajaju (Pavličević-Franić, 2005).

3. JEZIČNE DJELATNOSTI

Jezik je glavno sredstvo sporazumijevanja neke jezične zajednice, no osim za sporazumijevanje jezik se koristi za iskazivanje misli i osjećaja, kao sredstvo društvenog ili pedagoškog djelovanja te prilikom umjetničkog stvaranja. Jezik kao sustav znakova ostvaruje se jezičnim djelatnostima koje se dijele na jezično primanje i jezičnu proizvodnju. Osnovne jezične djelatnosti su slušanje, govorenje, čitanje i pisanje.

Nerijetko se termin jezična djelatnost zamijenjuje nazivom jezična aktivnost, vještina ili sposobnost što ukazuje da se određenim i promišljenim lingvističkim, psihološkim i sociološkim aktivnostima znatno olakšava sam proces usvajanja jezika. Jezične djelatnosti, koje se više razvijaju učenjem i uvježbavanjem, prikladnije je zvati vještinama, a jezične djelatnosti koje se više razvijaju spontanom usvajanjem prikladnije je zvati sposobnostima. No, ne postoji čvrsta granica između ta dva pojma jer se i usvajanje i učenje međusobno preklapaju (Jelaska i dr., 2005).

Iako svaka od navedenih jezičnih djelatnosti posjeduje određene specifičnosti na komunikacijskoj, psiholingvističkoj, sociolingvističkoj i lingvodidaktičkoj razini, međusobno se nadovezuju, isprepliću i preklapaju.

Na komunikacijskoj razini jezične djelatnosti pridonose prenošenju poruke od pošiljatelja te poruke do primatelja.

Psiholingvističke specifičnosti uvažavaju razvojnu dob, kognitivne sposobnosti i osobine ličnosti sudionika u komunikaciji, dok sociolingvističke u obzir uzimaju cjelokupan kontekst i socijalno okruženje u kojem se ostvaruje komunikacija.

Lingvodidaktične specifičnosti ponajviše su vezane za odgojno-obrazovne institucije kao što su vrtić, škola, igraonice. U njima se provode planirane i promišljene aktivnosti te metode poučavanja s ciljem što uspješnijeg, bržeg razvoja komunikacijskih kompetencija. Ukratko govoreći, da bi čovjek mogao koristiti se jezikom kao sredstvom komunikacije, potrebno je da vlada jezičnim djelatnostima, dakle mora biti sposoban slušati, govoriti, razumijeti, a nakon toga i čitati i pisati (Pavličević-Franić, 2005).

Neke od jezičnih djelatnosti, poput slušanja i govorenja, su po prirodi urođene svakom čovjeku, naravno uz uvjet da ne postoje oštećenja slušnih ili govornih organa te da ne postoje teškoće u mentalnom razvoju. Takve jezične djelatnosti nije potrebno posebice poučavati, one se usvajaju spontanom primanjem slušnih poticaja. Iz tog razloga, slušanje i govorenje možemo smatrati jezičnim sposobnostima koje su karakteristične u prirodi svakog čovjeka te se spontanom putem usvajaju i razvijaju, dok čitanje i pisanje promatramo kao jezične vještine

za koje je potreban određeni napor, stručno vodstvo u podučavanju i svjesno uvježbavanje kako bi se njima ovladalo.

3.1. Slušanje

Prva jezična djelatnost s kojom se pojedinac susreće jest slušanje. Slušanje je polazna točka u jezičnom razvoju svakog djeteta koja je usko povezana sa kasnijim razvitkom ostalih jezičnih djelatnosti poput govorenja, čitanja i pisanja. Dijete slušanjem usvaja fonemski, naglasni i ritmičko-melodijski sustav (Pavličević-Franić, 2005).

Kako bi se slušanje kao jezična djelatnost razvilo, nužno je postojanje urednoga govornoga sluha, odnosno urednog kognitivnog razvoja te neoštećenih slušnih organa. Prema Pavličević-Franić (2005) govorni sluh je sposobnost koja čovjeku omogućuje primanje i registriranje govornih poruka i njihovo istodobno prenošenje u unutarnju, kognitivnu ili emocionalnu razinu (razumijevanje, pamćenje, doživljavanje). Govorni sluh čine tri sastavnice: fizički, fonemski i melodijski sluh. Sva tri navedena elementa preduvjet su razvoja slušanja. Fizički sluh označava sposobnost čovjeka koji uz sudjelovanje govornih organa, živčanog sustava i centra za sluh u mozgu, prima i registrira slušne poticaje. Fizički sluh većina ljudi ostvaruje rođenjem, uz preduvjet urednog razvoja. Fonemski sluh podrazumijeva mogućnost proizvodnje i razlikovanje glasova određenog jezika. Djeca uglavnom bez poteškoća usvajaju i proizvode glasove svoga materinskog jezika. No, za razliku od fizičkog sluha, fonemski sluh nije jednaka sposobnost svih ljudi. Stoga, ljudi koji posjeduju razvijeniji fonemski sluh će lakše razlikovati glasove primjerice nekog stranog jezika i pravilnije ih artikulirati. Melodijski sluh se odnosi na sposobnost usvajanja i razlikovanja melodijsko-ritmičkih obilježja nekog jezika, tj. intonaciju. Intonaciju definira više elemenata: ritam govora, tempo govora, intenzitetsko naglašavanje (izmjena naglašanih i nenaglašanih glasova), uzlasnost ili silaznost tonova. Melodijski sluh omogućuje čovjeku da prepozna jezik koji čuje, čak iako ne zna nijednu riječ toga jezika (Pavličević-Franić, 2005).

Slušanje, iako je vještina koju najranije naučimo, jezičnoj djelatnosti slušanja pridajemo najmanje pažnje, posebice kada govorimo o svjesnom slušanju, tj. aktivnom slušanju. Sama činjenica da nepotpunim slušanjem percipiramo od 120 do 180 riječi u minuti, a aktivnim slušanjem od 500 do 800 riječi ukazuje koliko je važno poticati aktivno slušanje od predškolske dobi. Dijete koje od predškolske dobi, a zatim i tijekom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja razvija vještinu aktivnog slušanja, ostvariti će bolji uspjeh i znatno uspješnije usvajati nastavni sadržaj na satu (Pavličević-Franić, 2018). Osim boljeg

školskog uspjeha, Aladrović Slovaček (2019) navodi kako sposobnost aktivnog slušanja potpomaže u očuvanju prijateljstva te poboljšanim međuljudskim odnosima u razredu i u školi.

3.2. Govorenje

Govorenje je osnovna jezična proizvodna djelatnost (Jelaska i dr., 2005). Kako navodi Pavličević-Franić (2005) govorenje je jezična djelatnost kojom se leksičkim, gramatičkim, fonološkim i prozodijskim sredstvima nekog jezika prenosi usmena poruka. U nastojanju da govorenje kao urođena fizička sposobnost svakog zdravog čovjeka, postane jezična djelatnost kojom se ostvaruje jezično sporazumijevanje, potrebno je zadovoljiti nekoliko preduvjeta. A to su prema Pavličević-Franić (2018) poznavanje određenog jezika, njegovih pravila i normi te razvijenje sposobnosti slušanja i govorenja.

Prema Vrsaljko i Paleka (2018) govor je proizvod glasova i glasovnih kombinacija, sredstvo izražavanja želja, misli i osjećaja pomoću kojeg stječemo znanja o ljudima i svijetu, komuniciramo. Samom govoru prethodi njegovo razumijevanje u većini slučajeva, no te dvije aktivnosti mogu se razvijati istovremeno, a postoje i slučajevi kada sam govor prethodi razumijevanju. Najbolji primjer za to je kad dijete koristi izraze čije značenje uopće ne razumije ili ih tumači pogrešno.

Razvijen govor jedan je od glavnih preduvjeta za razumijevanje pisanog teksta, a posebice važan za pisanje novog teksta. Sva ona djeca koja razumiju kako se izgovorenim rečenicama izražava misao, potreba, namjera itd. i kako se izgovorene ili zamišljene rečenice preteču pisani tekst postaju pismena (Čudina-Obradović, 2000). Djeca s razvijenim govorom uglavnom dolaze iz obitelji u kojoj koja se svakodnevno razgovara, roditelji nisu ti koji imaju glavnu riječ već pažnju posvećuju dječjim izjavama, odvajaju vrijeme za čitanje knjiga s djecom i pričaju im priče.

3.3. Čitanje

Čitanje je složena aktivnost primanja informacija u pisanom obliku. Vještinu čitanja možemo razmatrati kao sposobnost i kao vještinu. Većina ljudi savlada vještinu čitanja uz pomoć odraslog posrednika, najčešće roditelja, odgojitelja ili učitelja (Pavličević-Franić, 2005).

Čitanje se razmatra kao fiziološki proces koji se odvija u kori velikoga mozga, točnije u centru za čitanje koji je tamo smješten. Centar za čitanje živcima je povezan s brojnim senzo-motornim centrima, kao što su vid, sluh, govor, koji su potrebni za svladavanje vještine čitanja (Pavličević-Franić, 2005). Dakle, na usvajanje vještine čitanja utječu unutarnji

čimbenici, primjerice na biološkoj razini to su neoštećeni određeni geni, neoštećena struktura i funkcija dijelova mozga u lijevoj i desnoj moždanoj polutki. Na spoznajnoj razini vještina čitanja ovisi o funkciji moždanih struktura koji se jednim imenom zovu bazična fonološka sposobnost. Pod pojmom bazične fonološke sposobnosti podrazumijeva se percepcija i produkcija govora, fonemska svjesnost, kratkoročno pamćenje verbalnog materijala, brzina imenovanja i pamćenje parova riječi. Na razini ponašanja razvijenost čitačke vještine određujemo prema kriterijima točnosti čitanja točnosti pisanja brzina čitanja i tečnosti čitanja (Čudina-Obradović, 2014).

Osim unutarnjih i određeni vanjski čimbenici također će utjecati na brzinu uspješnosti svladavanja vještine čitanja. To su: socijalno-ekonomski položaj obitelji, obiteljski stavovi i vrijednosti, poticajnost okoline za razvoj pismenosti i govora, nenamjerno podučavanje pismenosti, namjerno pripremanje za školu, utjecaj vrtićkih ili školskih programa te metoda poučavanja čitanja.

Osim što je obitelj odgovorna za genske i fiziološke pretpostavke za razvitak čitačke vještine, koje prenosi na dijete, obitelj utječe i na djetetov napredak u čitanje svojim materijalnim mogućnostima, svojim stavovima, ponašanjem prema navici čitanja te raznovrsnim oblicima namjernog i organiziranog podučavanja. Obitelj koja potiče čitanje ujedno je obitelj u kojoj i sami roditelji uživaju u knjigama i aktivnosti čitanja, te zajedničkim čitanjem s djecom, prepričavajući priče, raspravljajući o djelu, ponavljajući rime raznih pjesmica prenose na dijete misao kako je čitanje zabavna aktivnosti s puno uživanja (Čudina-Obradović, 2014).

Dug je put razvijanja pismenosti od ranog predškolskog razdoblja u kojem najvažniju ulogu imaju roditelji, pa kasnije odgojitelji preko razdoblja usvajanja dešifriranja, kad glavnu ulogu preuzima škola te postupno osamostaljivanje učenika za preuzimanje upravljanja i usmjeravanja vlastitog procesa razvoja čitanja i pisanja (Čudina-Obradović, 2000).

Dijete najviše poticaja dobiva od roditelja od rođenja do treće godine života kada većina djece još nije uključena u predškolske ustanove, a u petoj godini imat će veoma razvijene vještine za čitateljske i govorničke sposobnosti, ukoliko je dovoljno izloženo ranoj stimulaciji čitanja i razgovora. Pergar i Karadža (2019) navode kako institucije koje se bave odgojem i obrazovanjem djece bi trebale informirati roditelje o važnosti tog ranog razdoblja u životu djeteta i pomoći roditeljima u pronalaženju strategija djelovanja kojima će razvijati kompetencije početnoga čitanja već kod djece rane i predškolske dobi. Autorice također, ističu važnost ranog čitanja djeci predškolske dobi, osim dobrobit za cjeloviti razvoj djeteta, rano čitanje omogućava bolji uspjeh na akademskom planu, a i nadalje tijekom cijeloga života

te može umanjiti nepovoljne okolnosti djetetova odrastanja kao što je siromaštvo, deprivirane obitelji i sl.

3.4. Pisanje

Pisanje je složena jezična proizvodna djelatnost koja zahtjeva podučavanje. Osim prvenstvenog poznavanja slovnog tj. znakovnog sustava, gramatike i pravopisa nekog jezika, za uspješno vladanje vještinom pisanja potrebna je uključenost motoričke, slušne i vidne aktivnosti te kognitivna sposobnost pojedinca da fonijsku stranu jezika prenese u grafemsku.

Hrvatsko pismo utemeljeno na abecednom načelu koje nalaže da svaki glas ima određeni znak u pisanoj riječi. Jednom kad su usvojena gramatička i pravopisna pravila, te se sustav bilježenja glasova pisanim znakom automatizira, vještina pisanja prelazi na veću razinu, odnosno u kreativno pisanje (Pavličević-Franić, 2005).

Tijekom razvijanja vještine pisanja dijete prolazi određene faze, točnije njih šest i to su prema Moomawu i Hieronymusu (2008) redom: šaranje, linijsko / repetitivno crtanje, oblici slični slovima, slova i početne veze između riječi i simbola, vlastiti pravopis i standardni pravopis. Šaranje je djetetom prvi pokušaj pisanja, nalikuje likovnom izražavanju, a djeci omogućuje eksperimentiranje vizualnim izgledom pisanja. U drugoj fazi, koja se još naziva i osobni rukopis, poboljšavaju se pokušaji pisanja djece te sve više nalikuju standardnom pisanju, dok u trećoj fazi pisani znakovi poprimaju oblik pravih slova. Četrta faza očituje se korištenjem jednog slova za predstavljanje cijele riječi. Takav princip izražavanja možemo povezati sa ranom fazom razvoja govora kada dijete jednom riječju iskazuje pojedinu misao, primjerice riječju "Van." poručuje "Želim ići van.". Jasno uspostavljena veza između glasova i slova karakterizira petu fazu, iako se potkrade pokoja pogreška npr. izostavljanjem ponekog glasa ili zamjena glasa pogrešnim slovom, no bez obzira na to djeca pokazuju zavidnu razinu znanja. Naposljetku, u šestoj fazi djeca shvaćaju da riječi imaju određen raspored slova.

„Pisanje možemo promatrati kao grafomotoričku aktivnost i kao stvaranje, oblikovanje teksta“ (Nikčević-Milković, 2016, str.129). U grafomotoričku aktivnost ubrajamo svijest o znaku nekog slova koji predstavlja određeni glas, prizivanje slike tog znaka u trenutku kada nam je to potrebno, planiranje i izvođenje pokreta prilikom pisanja slova. Stvaralačko pisanje odnosi se na korištenje različitih strategija i tehnika pisanja među kojima su najvažnije: planiranje, izrada nacrt, stvaranje rečenica, kritički pregled teksta te

ispravljanje teksta (Nikčević-Milković, 2016). Prema Aladrović Slovaček (2019) pisanje kao stvaranje teksta vrlo je kompleksna aktivnost na kognitivnoj i motivacijskoj razini tijekom koje se odvijaju različiti kognitivni procesi, više i niže razine, istovremenom kombinacijom i koordinacijom strategija i tehnika pisanja.

4. PREDVJEŠTINE

4.1. Predčitačke vještine

Nužna znanja i vještine koje su preduvjet za usvajanje čitanja skupnim imenom nazivamo predčitačke vještine. To su prema Čudini-Obradović (2002) razumijevanje ispričane priče, razumijevanje funkcije čitanja i pisanja te obilježja teksta, razumijevanje pretvaranja govora u tekst, prepoznavanje glasova u riječi, rastavljanje riječi na glasove i sastavljanje glasova u riječ, prepoznavanje slova abecede, razumijevanje zamjene slova glasovima (šifriranje i dešifriranje) i pisanje.

U svakodnevnoj poticajnoj okolini i komunikaciji sa odraslima djeca vrlo lako ovladavaju predčitačkim vještinama. Usvajanje tih vještina odvija se istovremeno, te se one međusobno isprepliću i povezane su, no nužno je poznavati svaku zasebno kako bi potencijalne nedostatke u razvoju neke od njih mogli nadoknaditi. Moomaw i Hieronymus (2008) slažu se kako je potrebno omogućiti djetetu da se upozna s knjigama i čitanjem te da mu pisana riječ uvijek bude nadohvat ruke. Također, bitno je bogaćenje dječjeg vokabulara, uvrštavanje aktivnosti početnog čitanja i pisanja u raspored dnevnih aktivnosti u predškoli te poticati djecu na sudjelovanje u takvim aktivnostima učenja čitanja i pisanja. Preduvjeti za dobro čitanje i pisanje postavljaju se u predškolskoj dobi i na njih bitno utječe djetetova socijalna okolina i materijalno okruženje odnosno dostupnost tiskovina, slikovnica, knjiga te materijala za pisanje (Čudina-Obradović, 2000).

Kako bi se vještine čitanja razvijale nužno je da roditelji / odgojitelji pričaju priče djetetu, neovisno jesu li te priče stvarni događaji, kratko i jednostavno prepričani, ili su priče koje roditelj već negdje pročitao. Priče se mogu pričati u svakodnevnim situacijama, u šetnji, prije spavanja, na putu ili jednostavno u krilu roditelja. Pričajući priče, odrasli ujedno prate djetetovo razumijevanje sadržaja glavnih likova i radnja postavljajući im pitanja i podpitanja o slušanome djelu. Prilikom čitanja priče iz slikovnice / knjige dijete će se upoznati sa

funkcijom stranica koje se okreću, slikama i tekstem kojeg roditelji prate prstom, a uočiti će i činjenicu da je tekst koji roditelji govori zapisan i da se može ponavljati, i svaki put zvučati jednako, nebrojen broj puta. Čitanje pjesmica u rimi te traženje djeteta da ponovi rime ili da pronađe riječ koja se rimuje sa nekom drugom riječi pomaže djetetu u osvještavanju činjenice da se riječi sastoje od glasova. Abecedne slikovnice i igre prepoznavanja i pamćenja slova neki su od mogućnosti učenja abecede, odnosno već spomenutog abecednog načela, važnog za vještinu pisanja. (Čudina-Obradović, 2002).

U samim počecima učenja čitanja, vrlo je važna fonemska svjesnost. Fonemska svjesnost se odnosi na uočavanje glasova (fonema) u riječi i mogućnost podjele riječi na foneme, kao i mogućnost njihova povezivanja u riječ. Čudina-Obradović (2000) navodi kako najvažnija pretpostavka za čitanje jest raspoznavanje glasova u riječi tj. glasovna (fonemska) osjetljivost. Postoji razlika između ta dva pojma, glasovne osviještenosti odnosno, svjesnosti i glasovne osjetljivosti. Pojam glasovne osjetljivosti odnosi se na mogućnost djeteta da nesvjesno prepoznaje glasove u riječi, dok glasovna osviještenost podrazumijeva svjesno prepoznavanje glasova u riječi, njihov broj i položaj te dijete može svjesno mijenjati strukturu riječi ispuštanjem, dodavanjem, preokretanjem i zamjenom glasova u riječi. Visinko (2014) smatra kako glasovnu osjetljivost treba razvijati što prije kako bi dijete što brže i uspješnije uvježbavalo i razvijalo čitačke vještine koje pridonose automatizaciji prevodenja glasova u slova i slova u glasove.

4.2. Predpisačke vještine

„Pisanje rukom umijeće je koje se mora naučiti.“ (Lawrence, 2003, str 85) Lawrence (2003) također navodi nekoliko korisnih uputa koje olakšavaju i znatno ubrzavaju proces usvajanja vještine pisanja.

Položaj tijela, adekvatna visina stola i stolice te udaljenost od stola neke su od prvih značajki na koje treba obratiti pažnju kada dijete započinje uvježbavanje umijeća pisanja. Na stolu bi uvijek trebalo biti dovoljno prostora na kojem će biti ponuđene različite olovke različitih boja, koje trebaju biti nadohvat ruku djeteta. Vrlo je važan i način na koji dijete drži olovku, jer svaka napetost mišića otežava vježbanje. Iako postoji nekoliko prihvatljivih načina držanja olovke, uobičajen način podrazumijeva držanje olovke između palca i kažiprsta, dok ih srednji prst podržava. Osim na kakvoću papira, treba obratiti pozornost i na površinu na

kojoj se piše, koja ne bi smjela biti skliska, a važno je i da ima dovoljno osvjetljenja na papiru.

Pisanje je proces obrnut od čitanja, ali je od čitanja složenije. Ono osim glasovne raščlambe riječi i pronalaženja veze između glasa i pripadajućeg slova, kao u čitanju, zahtjeva još i grafomotoričku komponentu, to jest sposobnost pamćenja, planiranja i izvođenja pokreta koji će napisati traženo slovo (Čudina-Obradović, 2000).

Prvi početci pisanja pojavljuju se negdje oko druge godine kad su djeca u pravilu sposobna držati olovku i pisati, tj. šarati po papiru. S razvojem kontrole i koordinacije, linije, oblici i uzorci njihova pisanja postaju sve poznatljiviji. Bolja kontrola šaranja i prvi pokazatelji početnog obilježja pisanja pojavljuju se kod djece u trećoj godini života. Od četvrte godine razvije se svjesnost o povezanosti između glasa i grafema, što će u sljedeće dvije do tri godine rezultirati pisanjem slova. Prva riječ koju većina djece prvu napiše je njihovo vlastito ime. (Cvikić, 2007).

5. ISTRAŽIVANJE

5.1. Opis uzorka

Istraživanje je provedeno tijekom svibnja 2019. u dječjem vrtiću „Prečko“ i u mjesecu kolovozu u dječjem vrtiću „Grigor Vitez“ u Samoboru. Uzorak čine: dvanaestero djece iz dječjeg vrtića „Prečko“ i petnaestero djece iz vrtića „Grigor Vitez“. Kriterij po kojem su djeca sudjelovala u ovom istraživanju je da to budu djeca koja ove jeseni, 2019. godine, kreću u školu. U istraživanju je sudjelovalo devetero dječaka i osamnaest djevojčica.

5.2. Instrument istraživanja

Istraživanje je provedeno uz pomoć radnog listića sa zadacima koji provjeravaju usvojenost pojedinih segmenata predčitačkih i predpisačkih vještina. Djeca su pojedinačno rješavala radni listić uz nazočnost studentice.

Kratak opis zadataka od kojih se sastojao radni list:

1. U prvom zadatku od djece se zahtijevalo da pročitaju napisane riječi i zatim ih napišu na crtu.
2. Drugi zadatak se sastojao od sličica (mrav, olovka, drvo i avion), a ispod svake sličice se nalazilo prazno polje gdje je trebalo upisati prvo slovo riječi koju predstavlja sličica.
3. Treći zadatak je također sadržavao slike (slon i auto), a zadatak je bio zaokružiti zadnji glas/slovo te riječi.
4. Četvrti zadatak bila je križaljka sa slikom psa, stola, oka, oblaka, sata u čija su prazna polja trebali unijeti slova.

5.3. Ciljevi istraživanja i hipoteze

Cilj istraživanja bio je ispitati s kojom razinom znanja čitanja i pisanja, tj. usvojenošću predčitačkih i predpisačkih vještina djeca predškolske dobi raspolažu prije samog polaska u osnovnu školu. Također, bilo je potrebno ispitati razlikuju li se djeca s obzirom na spol ili mjesto stanovanja kada su u pitanju navedene vještine.

U skladu s ciljevima istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

1. Očekuje se da su djeca predškolske dobi usvojila i ovladala predčitačkim i predpisačkim vještinama te da su usvojili abecedno načelo, mogu pročitati riječi do najviše tri sloga, sposobni su prepoznati prvi i zadnji glas u riječi te da su ovladali vještinom pisanja.
2. Očekuje se da razina znanja predčitačkih i predpisačkih vještina nije uvjetovana spolom.
3. Očekuje se da razina znanja predčitačkih i predpisačkih vještina nije uvjetovana mjestom stanovanja.

5.4. Rezultati istraživanja

5.4.1. Rezultati prema kriteriju točnosti (usvojenosti predčitačkih i predpisačkih vještina)

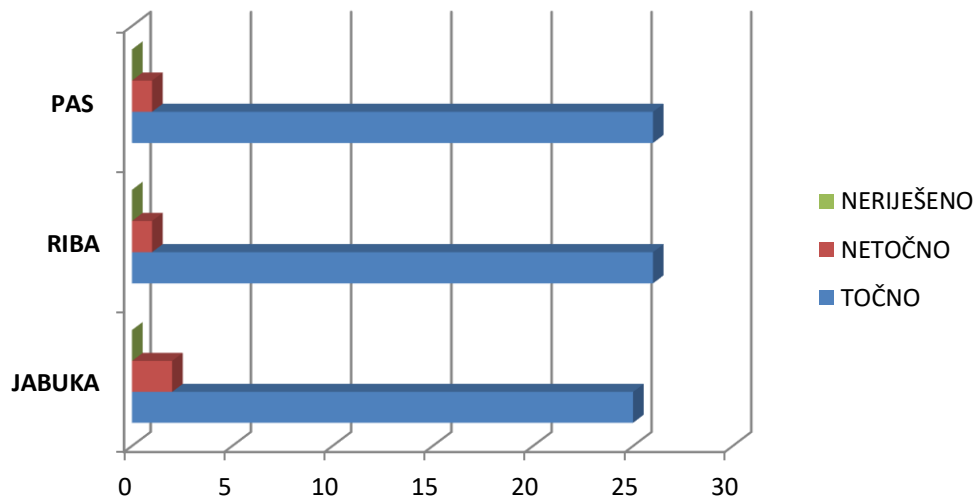
Obradom rezultata istraživanja vidljivo je, a prikazano grafikonima 1., 2. i 3., da su djeca predškolske dobi vrlo uspješna u rješavanju zadataka provjere predčitačkih i predpisačkih vještina.

Prilikom čitanja jednosložne, dvosložne i trosložne riječi uglavnom nisu imali problema. Djeca su prepoznala sva slova i pročitala riječi te ih potom napisala na crtu. *Pas* kao jednosložna riječ predstavljao je najmanji problem prilikom pisanja, dok je prilikom pisanja trosložne riječi *jabuka* bilo najviše pogrešaka, što je vidljivo iz grafikona 1.

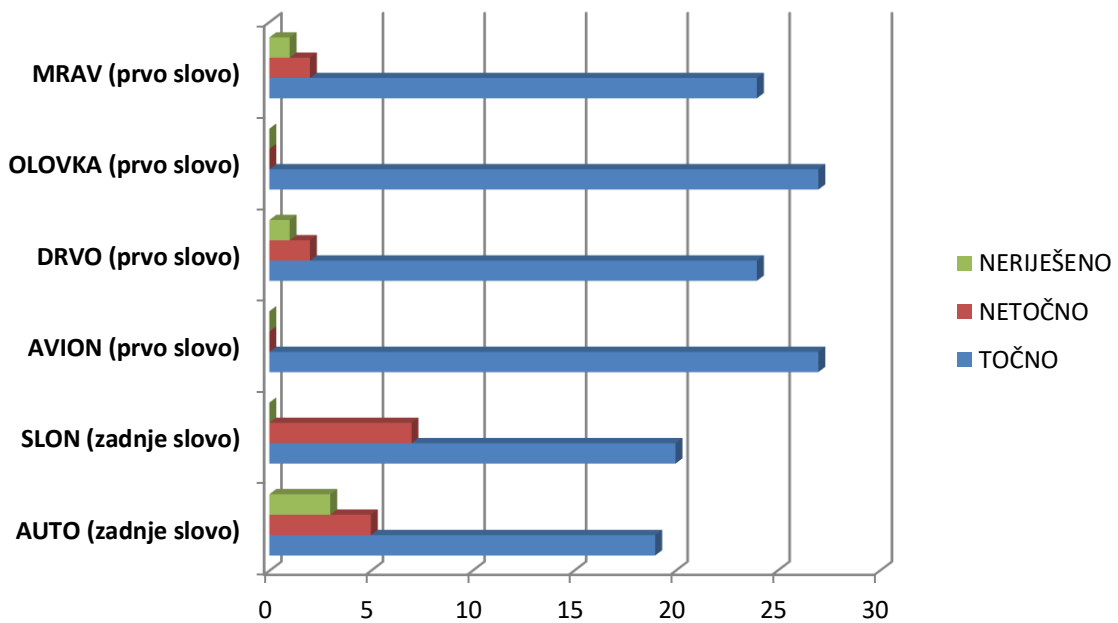
Drugi i treći zadatak odnosili su se na glasovnu sintezu, odnosno raspoznavanje glasova u riječi, konkretno prvog i zadnjeg glasa. Iz grafikona 2. može se uvidjeti da su djeca bila uspješnija u prepoznavanju prvog glasa, a kod riječi koje započinju samoglasnikom nije bilo pogrešnog odgovora. Iako je većina točno riješila zadatak u kojem se traži zadnji glas određene riječi, bilo je manje uspješno nego prilikom određivanja prvog glasa.

Najzahtjevniji zadatak, prikazan grafikonom 3., bio je ujedno i zadnji, te najmanje uspješan kad je u pitanju točnost. Osim pisanja, križaljka je zahtijevala i snalaženje na papiru, odnosno orijentaciju pisanja riječi te je pojedince to dosta zbunjivalo. Najuspješnije riješena/napisana riječ je *pas*, dok su riječi *oblak* i *stol* najčešće pogrešno napisane. *Sat* je ostao neriješen zbog manjka motivacije kod djece koja su imala poteškoća s već navedenom orijetacijom.

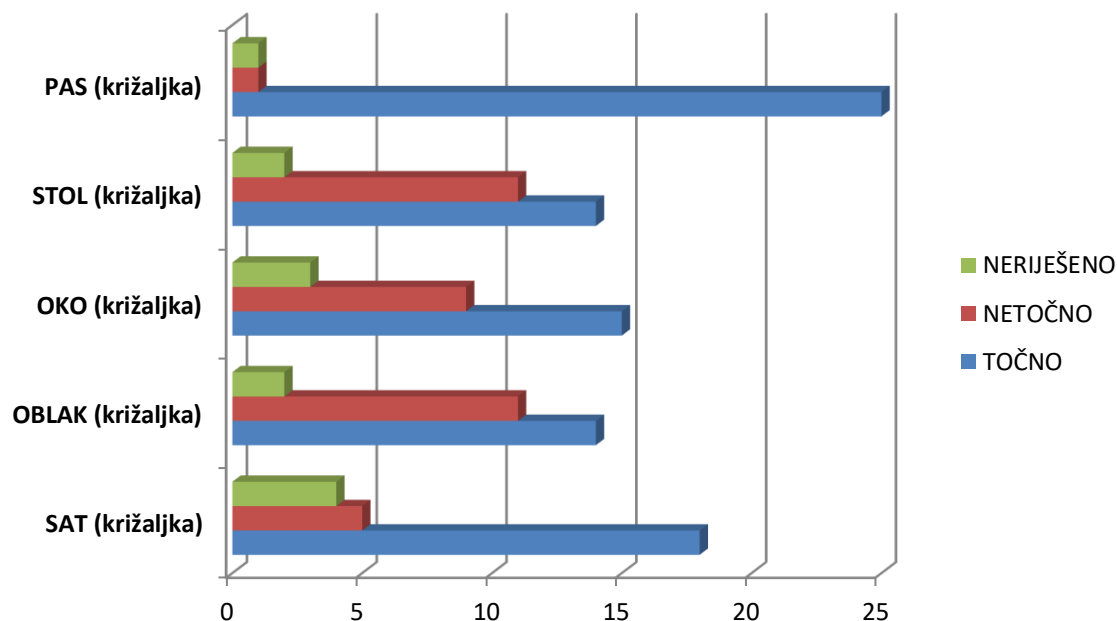
Grafikon 1. Rezultati prema kriteriju točnosti (usvojenosti predčitačkih i predpisačkih vještina)-
Zadatak 1.



Grafikon 2. Rezultati prema kriteriju točnosti (usvojenosti predčitačkih i predpisačkih vještina)
Zadatak 2. i 3.



Grafikon 3. Rezultati prema kriteriju točnosti (usvojenosti predčitačkih i predpisačkih vještina)-Zadatak 3.



5.4.2 Rezultati prema kriteriju spola

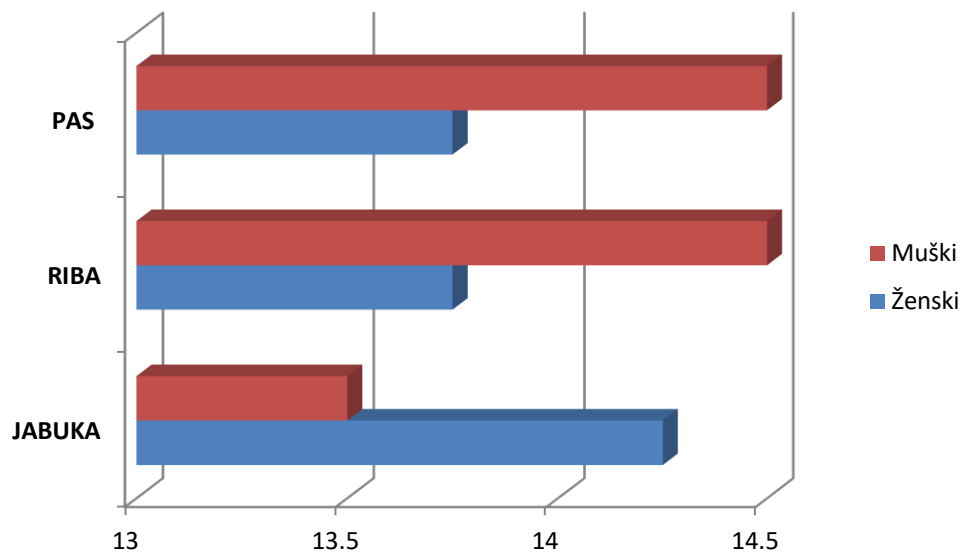
Prema dobivenim rezultatima također je potvrđena pretpostavka da se djeca ne razlikuju u predpisačkim i predčitačkim vještinama s obzirom na spol. Jedina veća razlika je kod riječi *oko* koju je trebalo u upisati pri rješavanju križaljke. Djevojčice su bile nešto uspješnije od dječaka u tom segmentu zadatka. Što se tiče ostalih zadataka, nema većih razlika, što je vidljivo iz niže prikazanih grafikona.

Kao što je prikazano na grafikonu 4., dječaci su gotovo sa stopostotnom riješenošću točno napisali prve dvije riječi, dok su djevojčice bile uspješnije kod riječi *jabuka*.

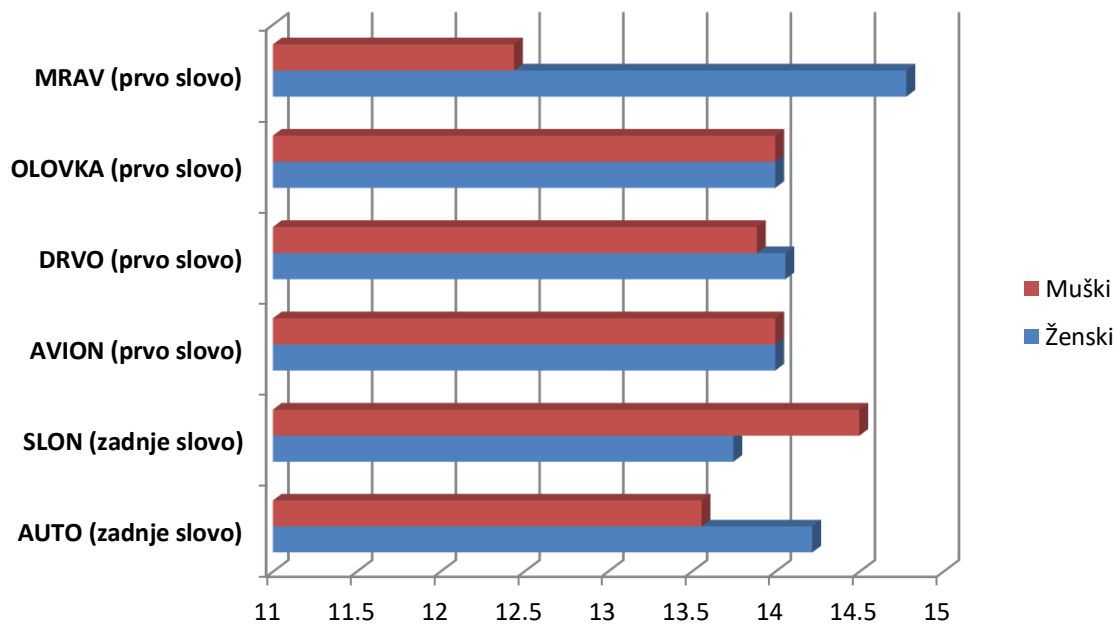
Grafikon 5. prikazuje uspješnost dječaka i djevojčica pri određivanju prvog, odnosno zadnjeg glasa. I dječaci i djevojčice su gotovo podjednako uspješni u određivanju, no ipak je riječ *mrav* bila iznimka u kojoj su djevojčice pokazale značajniju uspješnost određivanja prvog glasa u riječi.

U rješavanju križaljke djevojčice su bile ipak malo uspješnije, s iznimkom riječi *pas*, koju su dječaci točnije napisali kao što prikazuje grafikon 6.

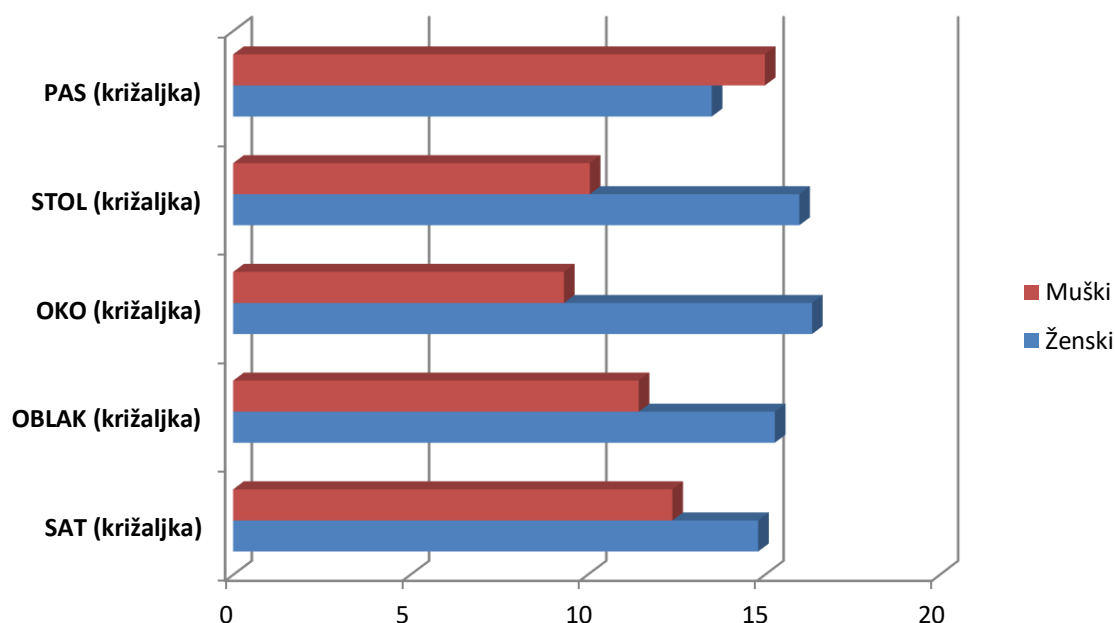
Grafikon 4. Rezultati prema kriteriju spola (Zadatak 1.)



Grafikon 5. Rezultati prema kriteriju spola (Zadatak 2. i 3.)



Grafikon 6. Rezultati prema kriteriju spola (Zadatak 4.)

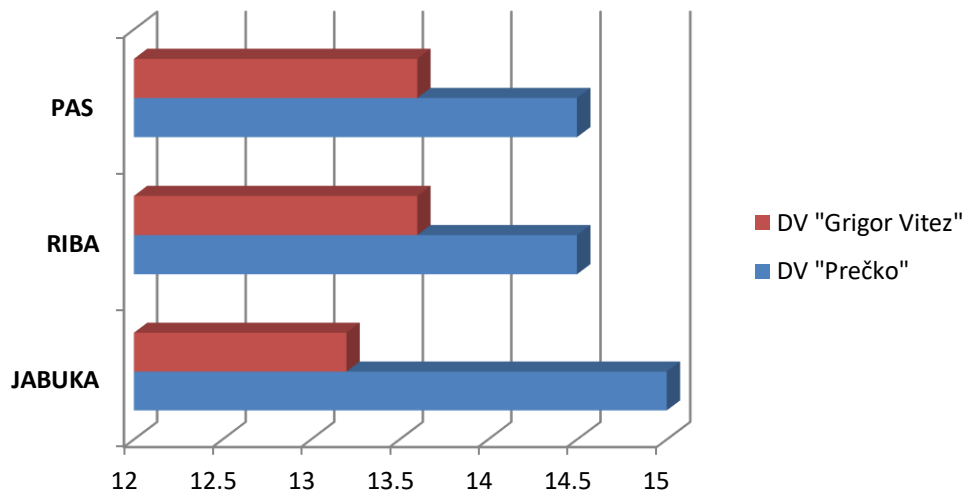


5.4.3 Rezultati prema kriteriju mjesta stanovanja

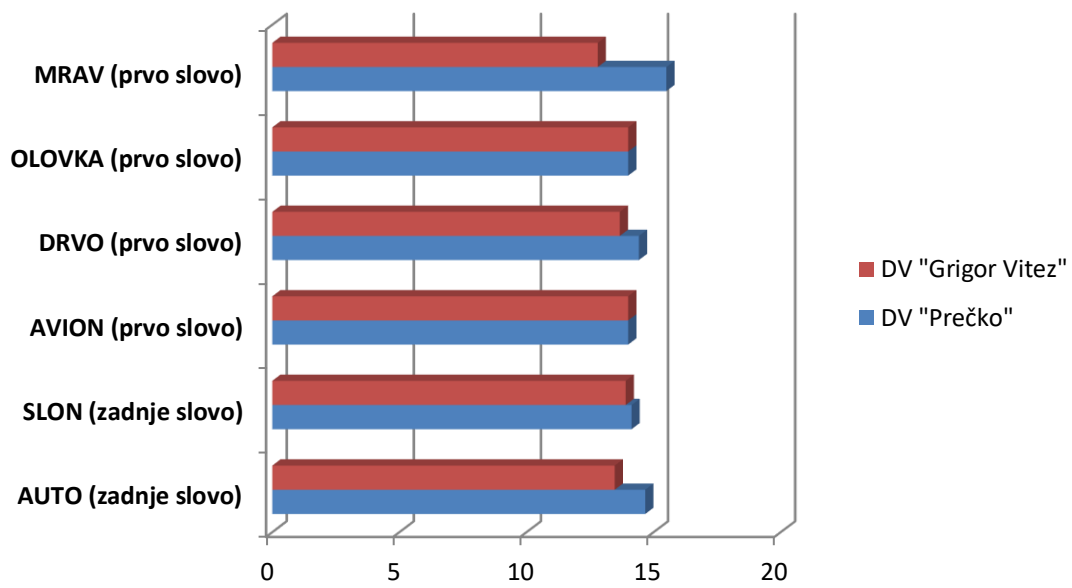
U usvojenosti predčitačkih i predpisačkih vještina kod djece s različitim mjestom stanovanja nema značajnije razlike. Rezultati prvog zadatka prikazani grafikonom 7. pokazuju da su djeca iz vrtića „Prečko“ bila uspješnija u njegovom rješavanju od djece iz vrtića „Grigor Vitez“. U određivanju glasova u riječi, djeca iz oba vrtića pokazala su gotovo identičnu riješenost, što je vidljivo u grafikonu 8. U rješavanju križaljke bolju, no ne značajniju uspješnost, imala su djeca iz Dječjeg vrtića „Prečko“ prikazanu grafikonom 9.

Iz svega navednog, može se zaključiti i potvrditi hipoteza koja navodi da mjesto stanovanja ne utječe na usvajanje predčitačkih i predpisačkih vještina.

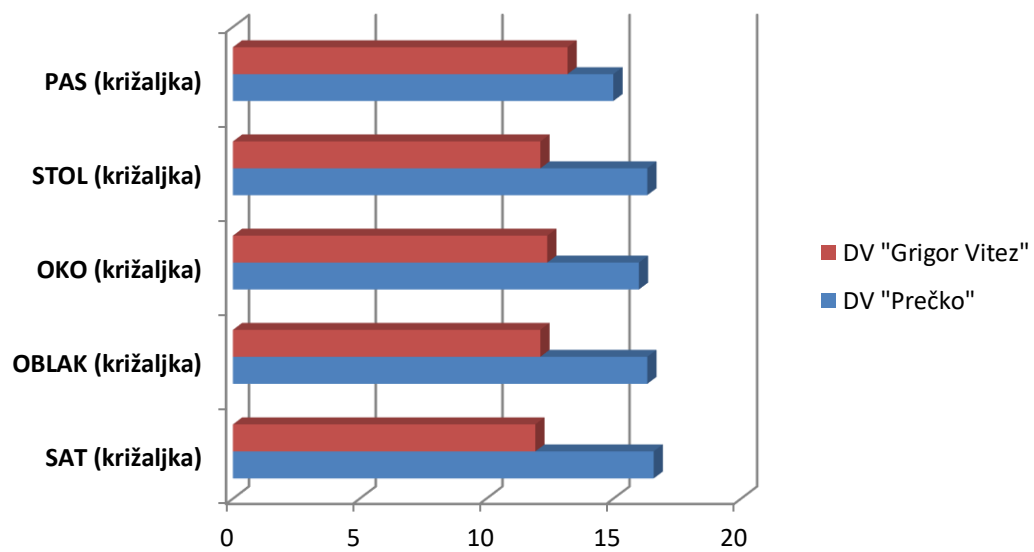
Grafikon 7. Rezultati prema kriteriju mjesta stanovanja (Zadatak 1.)



Grafikon 8. Rezultati prema kriteriju mjesta stanovanja (Zadatak 2. i 3.)



Grafikon 9. Rezultati prema kriteriju mjesta stanovanja (Zadatak 4.)



6. RASPRAVA I ZAKLJUČAK

Nakon provedenog istraživanja, može se izvući nekoliko zaključaka. Ispitivajući predčitačke i predpisačke vještine djece predškolske dobi prvenstveno se stvara dojam visoke razine njihove usvojenosti. Djeca raspoznaju slova abecede te su usvojili abecedno načelo. Vrlo su uspješni kod prepoznavanja glasova u riječi, posebice kod prepoznavanje prvog glasa, odnosno slova.

Prilikom čitanja riječi *pas*, *riba* i *jabuka*, djeca su pokazala kako su svladala vještinu rastavljanja i sastavljanja riječi na glasove, koja je ključna za učenje čitanja i pisanja. Djeca su bez poteškoća napisani znak (slovo) pretvarala u glas, te na kraju sve glasove spojila u riječ. Tijekom pisanja odvijao se, prilično uspješno, obrnut proces. Djeca su pretvarala svaki glas u riječi u slovo, a na kraju ga spojili s ostalim slovima.

Zanimljivost koja se može zamijetiti kod riješenih radnih listova djece je da zrcale poneka slova, konkretno slova „s“, „p“, „l“ i „k“. Najčešće je zrcaljeno slovo „s“, a primjer njegovog zrcaljena vidljiva je kod petero djece.

Istraživanjem je potvrđena hipoteza da predčitačke i predpisačke vještine nisu uvjetovane spolom. I djevojčice i dječaci pokazali su gotovo jednaku razinu usvojenosti vještina. Jednako tako, pokazalo se da ni mjesto stanovanja ne igra ulogu u usvajanju predvještina čitanja i pisanja.

Ovladavanje vještinama čitanja i pisanje preduvjet je daljnjeg učenja i akademskog uspjeha svakog pojedinca. Predčitačke i predpisačke vještine se usvajaju tijekom razdoblja u većini slučajeva u razdoblju predškolskog razvoja i obrazovanja. U tom razdoblju, od samog početka, točnije, od najranije dobi najvažniju ulogu preuzima obitelj, a zatim i odgojitelji. Važno je da svi odgovorni za djetetov razvoj budu svjesni važnosti ovih predvještina te da su upoznati s njihovim odrednicama kako bi mogli usmjeriti dijete u samom ovladavanju te time osigurali što bolji uspjeh u daljnjem obrazovanju.

LITERATURA

1. Aladrović Slovaček, K. (2019). *Od usvajanja do učenja hrvatskoga jezika u obrazovnome kontekstu*. Zagreb: Alfa.
2. Cvikić, L. (2007). *Drugi jezik hrvatski: poučavanje hrvatskoga kao nematerinskoga jezika u predškoli i školi s posebnim osvrtom na poučavanje govornika bajaškoga romskoga – priručnik s radnim listovima*. Zagreb: Profil.
3. Čudina-Obradović, M. (2000). *Kad kraljevna piše kraljeviću*. Zagreb : Udruga Korak po korak.
4. Čudina-Obradović, M. (2002). *Čitanje prije škole*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Čudina-Obradović, M. (2014). *Psihologija čitanja*. Zagreb: Golden marketing – tehnička knjiga.
6. Jelaska, Z., Blagus, V., Bošnjak, M., Cvikić, L., Hržica, G., Kusin, I., Novak-Milić, J., Opačić, N. (2005). *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
7. Kuvač, J. i Palmović, M. (2007). *Metodologija istraživanja dječjega jezika* Jastrebarsko: Naklada «Slap».
8. Lawrence, L. (2003). *Montessori čitanje i pisanje : kako pomoći djetetu da nauči čitati i pisati : priručnik za roditelje i odgajatelje za djecu od 3 do 7 godina* . Zagreb: HENA COM
9. Moomaw , S. i Hieronymus, B. (2008). *Igre čitanja i pisanja*. Buševac : Ostvarenje d.o.o.
10. Nikčević-Milković, A. (2016). *Psihologija pisanja-određenje područja, motivacija, samoregulacija, poučavanje, metode istraživanja, esejsko ispitivanje*. Napredak : časopis za pedagošku teoriju i praksu, Vol. 157 No. 1-2, 129-144 Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/177227> (8.9.2019.)
11. Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike: razvoj komunikacijske kompetencije u ranome razdoblju usvajanja jezika*. Zagreb: Alfa.
12. Pavličević-Franić, D. (2018). *Utjecaj jezičnih djelatnosti slušanja i govorenja na razvoj komunikacijske kompetencije u procesu ovladavanja hrvatskim jezikom*. Croatian Journal of Education : Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje, Vol. 20 No. Sp.Ed.2, 287-308 Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/214280> (8.9.2019.)
13. Pergar M. i Karadža S. (2019) Važnost čitanja u predškolsko doba. U A. Višnjčić-

Jevtić (ur.), „*Zajedno rastemo-kompetencije djeteta za cjeloživotno učenje*“. Zagreb;Čakovec: Učiteljski fakultet u Zagrebu, Dječji vrtić „Cvrčak“ Čakovec
Dostupno na:

https://www.researchgate.net/profile/Adrijana_Visnjic_Jevtic/publication/33420479

4 ZAJEDNO RASTEMO -

KOMPETENCIJE DJETETA ZA CJELOZIVOTNO UCENJE Zbornik radova/links/5d1cf9cb299bf1547c9555c8/ZAJEDNO-RASTEMO-KOMPETENCIJE-DJETETA-ZA-CJELOZIVOTNO-UCENJE-Zbornik-radova.pdf#page=104

(9.9.2019.)

14. Visinko, K. (2014). *Čitanje : poučavanje i učenje*, Zagreb: Školska knjiga.
15. Vrsaljko S. i Paleka P. (2018). *Pregled ranoga govorno-jezičnoga razvoja*. *Magistra Iadertina*, Vol. 13 No. 1, 139-159 Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/217843> (9.9.2019.)

PRILOZI





Prilog 1. Radni listić sa zadacima za ispitivanje predčitačkih i predpisačkih vještina

IME: _____

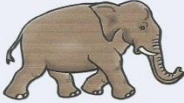
1. Prepiši riječi na crtu.


PAS RIBA JABUKA

2. Napiši u kućicu početno slovo riječi.



			



3. Zaokruži posljednje slovo u riječi.


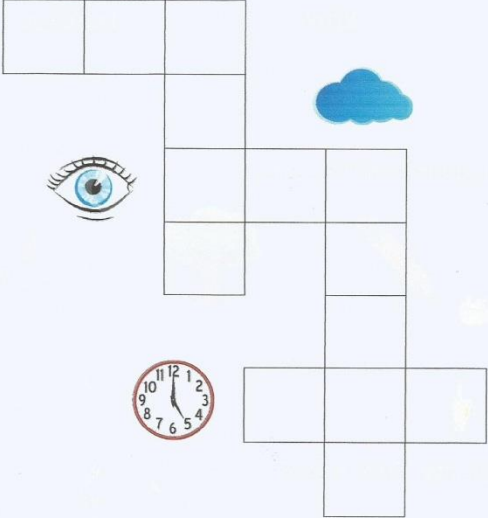
 P L
D O N

 G T O
N K

4.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam samostalno napisala završni rad *Predčitačke i predpisačke vještine predškolske djece*, koristeći se navedenom literaturom i uz pomoć mentora.
